

Een begrafenisruzie op het Begijnhof (1715)

Hoe erg het er aan kon toegaan met betrekking tot de begrafenisrechten blijkt wel uit een notarisakte van notaris Petrus Snijders van 12 september 1719 betreffende de begrafenis op het Begijnhof.

Het begijnhof werd toen opgeschrikt door een geweldig tumult. De notaris had bezoek gekregen van Elisabeth Dalen, 70 jaar oud, Elisabeth Bierens, 50 jaar oud, Anna Aelbrechts, 54 jaar oud en Marga Loits, 40 jaar oud, begijnen, en de gewone lijkdraagsters van het begijnhof, welke mede uit naam van de meesteressen van het begijnhof een verklaring aflegden.

Op 10 september 1719 waren zij bij het huis van begijn De Potter achter op het begijnhof gekomen om er het dode lichaam op te halen van de zuster van de begijn Maria Barbara De Potter, geestelijke dochter en dus geen begijn, die daar gewoond had en gestorven was op 7 september om 18.00 u. Men wou het lichaam van het sterfhuis tot aan de poort van het begijnhof dragen en het daar overgeven, overeenkomstig het Vonnis van de Souvereine Raad van Brabant en het bevel van de bisschop van Antwerpen aan de heren van het kapittel die het dan zouden begraven.

Heel wat begrafenis, ook belangrijke schijnen 's avonds gebeurd te zijn. Toen bleek echter dat de heren van het kapittel inclusief de koordeken, functie toen bekleed door Henricus Joannes Van Cantelbeke, die tevens deservitor van het begijnhof was en dit dus tegen "express verboth" van de bisschop, reeds vooraf op het begijnhof waren gekomen bij het sterfhuis vergezeld van kwezels en geestelijke dochters uit de stad die met hulp van de koster van Sint Pieter en met de jongens van de straat in de akte "gemeyn ende slecht volk" genoemd het dode lichaam met geweld bemachtigden en meenamen, en in de grootte wanorde wegdroegen van het begijnhof, terwijl de kanunniken lachten en zongen en terwijl "duyzenden" zo staat er, doch men moet waarschijnlijk lezen zeer vele mensen en jongens, riepen en schreeuwden.

Men schimpte op de begijnen er op alluderende dat de begijnen het proces hebben verloren inclusief de kosten. Ze belden van huis tot huis, sloegen op vensters en pleegden meer andere insolentiën. Het gevolg was grote verslagenheid en alteratie onder de begijnen. Het leek op een echte plundering, temeer omdat duidelijk te horen was, ik citeer: "die lange hoer die stronthoer (denoterende Jouffr. Vivien Hoffmeesteres) men sullen haeren doeck aftrecken en stenigen", einde citaat. Men doelde daarmee dus op Anna Teresia Vivien, de overste van het Hof.

Speciale klachten hadden Elisabeth Bierens, "wiens overrock als doen wirt gescheurt ende daerenboven eenen douw wirt gegeven op haere borst dat sy tegenwoordich daarvan noch de pijn gevoelt met apparentie van meerder ongemack".

Verder Anna Aelbrachts, die door het geweld nog steeds pijn voelt aan haar schouder. Ook de portierster had een en ander gezien. Zij, Margareta Dirx, was reeds 20 jaar

begijn en op die bewuste 10de september zag zij 's avonds om 7 uur voor de eerste maal van haar leven het kapittel op het begijnhof "disorders en tumultsgewijs samen met duysende van jongens van de gemeynste ende slechtste soirt".

Wanneer zij terugkeerden in dezelfde wanorde is de portierster genoodzaakt geweest om hulp te roepen en met de hulp van mannen en vrouwen heeft zij moelijk de poort kunnen toekrijgen.

Nadat men het "insolent volk" eindelijk had buiten gesloten bonkten dezen met stokken en stenen op de poort.

Onderpresident De Visser, eigenlijk de tweede man van het schepencollege die op het begijnhof was, en erom werd gevraagd, gaf toe het al te groot en algemeen tumult met woorden niet te kunnen stillen. Van deze notariële akte zullen de begijnen zich verder nog wel bediend hebben bij de verdere discussie omtrent de begrafenisrechten.

Het is slechts een voorbeeld van het belang dat gehecht werd aan die begrafenisrechten en welke extravagante daden er het gevolg van konden zijn.

Op te merken valt dat het in ons voorbeeld om een redelijk bedrag ging, want juff. Maria de Potter, geestelijke dochter, overleden op het begijnhof, werd in Sint Pieter begraven met het groot geluid.

Het zeer ongewoon optreden van het kapittel van Sint Pieter op het begijnhof werd veroorzaakt door steeds weer dezelfde discussie. Aan de ene kant van het regelmatig opkomende verzoek van pastoor en meesteressen van het begijnhof om behalve begijnen ook wereldlijke personen op het begijnhof te mogen begraven. Aan de andere kant stond het kapittel van Sint Pieter, dat steeds benadrukte dat het begijnhof gewoonweg ook ressorteerde onder de parochie van Sint Pieter. Wanneer men toch wereldlijke personen wou begraven op het begijnhof dan dienden alle gerechtigheden te worden betaald en dat gebeurde niet altijd. Van een aparte parochie was hoegenaamd geen sprake volgens hen, "des te min dat de begijntiens selven niet en sijn geprofeste religieusen".

Materieel stelde het begijnhof het goed, zo betoogde het kapittel en kon men niet spreken van armoede, al was dit ooit anders. Men herinnerde zich nog dat "den scouteit rentmeester ende scepenen in den jaere 1562 door die van het begijnhof sijn versoght geweest ende van hun is geemendiceert geweest eene acte... om ... te mogen gaen bedelen oft almoessen te vragen en die te facielder te becomen ter oorsaecke van den brant als dan op den begijnhove ontstaan". Ondertussen echter ontstond er voorspoed op het begijnhof, "dat is versiert met seer schoone gebouwen, eene schone nieuwe kercke met seer costelycke ornamenten en kerckgewaet, ... schoonder en costelycker als de ... collegiale... en parochiale kercke." Wat de begrafenisrechten betreft kon men dus geen tegemoetkomingen doen. Toch bleef men wereldlijk personen begraven tot aan het einde van het Ancien Regime.

Harry de Kok